

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ד אלול תש"ע 3.9.10

גיליון מס' 223

פרשת ניצבים וילך

מאת הרב אילעאי עופרן

הרצון והיכולת...

"אין לא יכול, יש לא רוצה!" מהדהד פתגם ידוע מפיהם של הורים, מורים ומפקדים. ברור לכל, כי כלל זה איננו גורף, שהרי על אף רצוני העז לעוף, הדבר הוא למעלה מיכולתי. עם זאת, פרשת ניצבים מלמדת אותנו כי במובנים רבים משפט זה הינו מיסודות אמונתנו והכופר בו, ככופר בעיקר.

"החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך" (דברים ל יט)

יסוד הברית הנכרתת בין עם ישראל לקב"ה ערב הכניסה לארץ הוא הבחירה. ברית זו מקבלת את תוקפה ועצמתה מן העובדה שעם ישראל יכול לסרב לה. אם ברית זו מופרת, הרי שהסיבה היא שהעם "לא רוצה" ולא חלילה שהוא "לא יכול".

מדרש ידוע קובע כי במתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את הר כגיגית" ואילץ את עם ישראל לקבל את התורה. האמורא רב אחא בר יעקב, מסיק מדברי המדרש כי לאחר מתן תורה, פטור עם ישראל מאחריות לחטאיו, משום שקבלת התורה נעשתה מאונס ולא מבחירה (ר' שבת פח ע"א ורש"י על אתר). האחריות והבחירה מקיימות ביניהן קשר סימביוטי, אי אפשר לאחריות בלי בחירה ואי אפשר לבחירה בלא אחריות. כריתת הברית שבין עם ישראל לקב"ה בפרשת ניצבים, מאפשרת לעם לבחור בין טוב לרע וממילא מטילה עליו את האחריות לבחירה.

התרבות המערבית בעזרתה האדיבה של הפסיכולוגיה המודרנית קראו תיגר על תפיסה זו. העולם בו אנו חיים שואף להסיר מן האדם את האחריות למעשיו. שאיפה זו מתקיימת על ידי יצירת הוויה דטרמיניסטית בה האדם הוא יצור משולל בחירה. יסודה של תפיסה זו בהנחה הנפוצה במקומותינו כי "האדם הוא טוב מיסודו". לאור הנחת יסוד מופרכת זו, נוטה התרבות המודרנית להסביר כל חריגה מה"טוב" באופן שבו נשללת מן האדם הבחירה. כך למשל, רוצחי ילדים הם "משוגעים", הורים ובעלים מכים "ספגו אלימות בילדותם", עברייני רכוש "גדלו בשכונות עוני ומצוקה", מי שהדרדר לסמים "חווה הזנחה הורית" ועוד. החוט המקשר בין מקרים עגומים אלו

הוא כי כולם לא "בחרו" ברע אלא "נגררו" אליו בעל כרחם. תפיסה זו מייטרת למעשה את מקומה של התורה, שכן עשיית הטוב הינה תכונה אנושית ספונטאנית ועשיית הרע כפוייה על האדם ואינה בחירתית.

כנגד תפיסות מעוותות אלו יוצא הרמב"ם בפרק ה' מהלכות תשובה: "אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי... ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה... ודבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה שנאמר 'ראה נתתי לפניך היום את החיים'... כלומר שהרשות בידכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה בין טובים בין רעים" בפרוס הימים הנוראים, ראוי לנו שנבחר האם דבקים אנו ב"עמוד התורה והמצווה" או שמא חלקנו עם "טיפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל".

הרב אילעאי עופרן – רב קבוצת יבנה ומלמד במכינת צהלי במשואות יצחק.
נשוי לאביטל ואב לאיילת השחר והלל.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat_hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

הקיבוץ הדתי, דובנוב 7, ת.ד. 40015, תל אביב 64732 | טל: 03-607-2777 | פקס: 03-695-7039